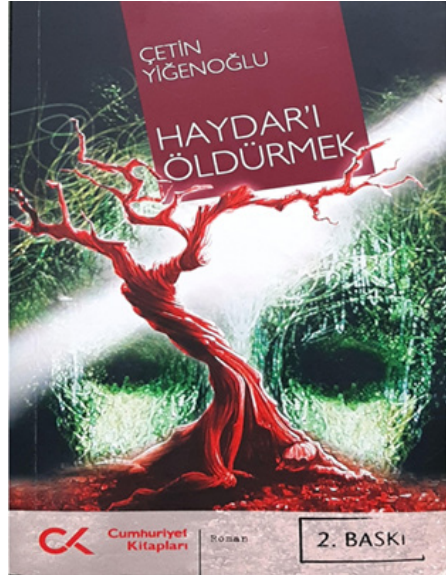
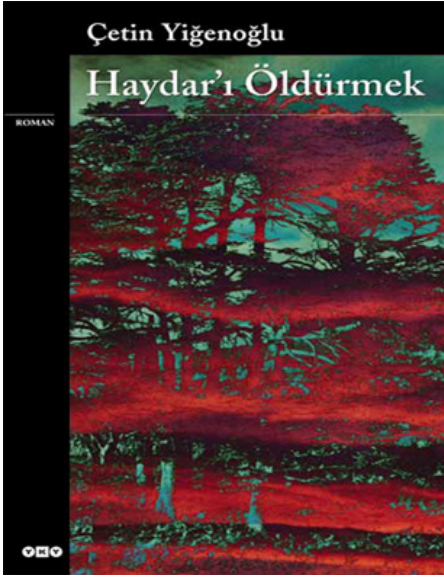

Yiğenoğlu, Ç. (2005). *Haydar'ı Öldürmek*, Yapı Kredi Yayınları.

Yiğenoğlu, Ç. (2010). *Haydar'ı Öldürmek*, Cumhuriyet Kitapları.

Ali Kemal Sönmez ROR
Sorumlu Yazar / Correspondence

Giriş

Bu çalışmada Çetin Yiğenoğlu tarafından yazılan ve ilk baskısı 2005 yılında yapılmış olan *Haydar'ı Öldürmek* isimli kitap incelenecektir. Polisiye türünde yazılmış roman, bir Tahtacı köyü olan Ayvagediği'nde yaşanan cinayetleri gazeteci Çe'nin araştırmasını içermektedir.

Yazar, Çetin Yiğenoğlu, 1948 yılında Adana'nın Kozan ilçesinde doğmuştur. İstanbul Gazetecilik Yüksek Okulunu bitirmiştir. Milliyet-Ekspres gazetesi ve Cumhuriyet gazetesinde bir dönem çalışmıştır. 1991 ile 1995 yılları arasında Çukurova Gazeteciler Cemiyeti'nde başkanlık görevini yerine getirmiştir. Başkanlığı sırasında yaptığı önemli çalışmalara dair bilgiler kitabın başlangıcında yer almaktadır. Adana'da sanat alanında düzenlenen kimi etkinliklerde genel koordinatörlük görevini icra etmiştir. Yazar, Basın Konseyi Onursal üyeliği, Türk Yazarlar Sendikası, Bilim ve Edebiyat Eserleri Sahipleri Meslek Birliği (BESAM) ve PEN Yazarlar Derneği Çukurova temsilciliği yapmıştır. Öykü, roman, inceleme ve daha farklı birçok türde eserler vermiştir. *Haydar'ı Öldürmek* romanı Adana'da, Toroslarda, bulunan Tahtacı Alevilerinin yaşadıkları yerde gerçekleşen cinayetleri araştıran gazeteci Çe'nin başından geçenleri konu

edinmektedir. Bir polisiye roman şeklindedir. Yazar romanın ilk bölümde katran efsanesi ile karşılar okurunu:

*“Katranın katranında,
ne önünde, ne ardında,
katar katar katran
katarının ardında
definemi bul, a!
Ancak ben sağır ayın ilk gününde,
ilk güneşin gölgesindeyim,
ona dikkat et!”* (Yiğenoğlu, 2005)

Roman otuz bölümden oluşmaktadır. Geçmişte yaşanan Haydar'ın kaybı Şerif Amca'nın notlarından aktarılmaktayken Çe de köyde yaptığı araştırma ve yaşadıklarını anlatmaktadır.

1. Çe'nin Anlatımı

Çe, cinayetleri araştırmak üzere Ayvagediği'ne gider. Ayvagediği bir Tahtacı köyüdür. Köyde araştırma sürecine başladığı zaman köylüler ile konuşan Çe'nin karşısına birçok efsane çıkar: Kozan hazinesi, Tapınak Şövalyeleri, Gılgamış, Hazreti Nuh... Çe, Katran Ağacı konusunda halk inanışlarına kulak verir. Köylülerle konuşarak bu konuda bilgiler toplar. Burada cinayetler konusunda da bilgi toplamaya çalışırken kaldığı yerde başına olaylar gelir. Yatağından akrep çıkar, karanlıkta silüetler görünür. Birilerinin, onun araştırma yapmasını engellemeye çalıştığından şüphelenir. Ta ki tehdit mektup alana kadar, mektuptan sonra emin olur.

Romanda dikkat çeken öncelikli konulardan biri yazar İbrahim Sarıbrahimoğlu ismidir, yazarın hak ettiği üne kavuşamadığından bahsedilmektedir. Sarıbrahimoğlu tarafından yazıldığı ama yayınlanmadığı söylenen *Günaydın Deli Ölüm* romanında geçen olaylar ile Ayvagediği'nde işlenen cinayetler arasındaki benzerlik Çe'nin dikkatini çekmiştir.

Yazar kitabın beşinci bölümde farklı bir yapıyla karşılaşmıştır okuyucuyu: Noktalama işareti yoktur. Bölüm baştan sona tek cümle halindedir. Sanki tek nefeste anlatılmış gibi bir düşünce uyandırmaktadır. İçerik olarak köyde yaşayan erkek çocuklarından bahsedilmiştir. Onların köy yaşantısından, büyümesinden ve cinsellikle tanışmasından... Yazar köyde bulunduğu sürece köy ahalisiyle görüşmektedir. Köylülerin gündelik yaşantılarına tanık olup dertlerine kulak vermiştir. Çoğunlukla yapılan bu gözlemler aktarılmaktadır.

Köylülerin Çukurova'nın artık eski halinin kalmadığına yönelik fikirleri bulunmaktadır. Halk, ormanların otoyol yapımı için kesimi, turizm alanı olarak buralara insanların yönlendirilmesi gibi sebepler yüzünden Çukurova'nın yapısını olumsuz etkilediğini söylemektedir. Ayrıca yazar Katran mantarını konusunda bir bilgiye rastlamıştır. Katran mantarının Japonlara ait şirketler tarafından satın alındığını duyduğu zaman cinayetlerle ilgisi olabileceğini düşünmüştür. Bir de ormanda yer alan bir kamptan bahsedilir. Eskiden bir cemaate ait olduğu söylenen kampın

artık bir Alman firmasına satıldığı söylenmesi, orada maden arandığı düşünülmesi de bölgedekiler tarafından rahatsızlık duyulan bir durumdur.

Birçok bölümde Tahtacıların kimler olduğundan ve ne işlerle uğraştıklarından bahsedilmektedir. Anlatılana göre Tahtacıların yaptıkları kesim çok az miktardayken tomruk deposu sahipleri kontrolsüz kesim yapmaktadırlar. Tahtacıların amacının geçim olduğunu ve bu yüzden artık kesim için farklı şehirlere gittikleri söylenmektedir. Toroslarda Tahtacılar için yaşam alanı kısıtlı kalmıştır. Birçoğu da yurtdışına gitmek zorunda kalmıştır. Gelenek göreneklerin korumaya çalışan Tahtacılar, baskıya maruz kalmışlar, kimisi yaşamını sürdürebilmek için mezhep değiştirmek zorunda bırakılmıştır. Yine anlatılana göre cemevleri kapatılmış yerine camiler yapılmış ve Dedelik makamının da artık eskisi kadar iyi işlemediğini, Toroslarda Dede kalmamıştır. Gezici Dedeler de artık uğramamaktadır. Bunun sebebini de romanda anlatılana göre Dede olarak gelenlerin *Buyruk*'un izinden saptığı, artık paraya önem vermesidir.

Romanda Ayvagediği'nde bulunan geleneklere yer verilmiştir. Bunlardan biri de yaz aylarında yağmur yağması için okunan dizelerdir. Çocuklar köy için bu dizeleri söyleyerek dolaşmaktadır. Evleri dolaşip ev sahiplerinden un, şeker, yağ, pekmez, bulgur toplanır, toplananlarla ise helva veya kısır yapılır. Ancak Haydar'ın kaybı üzerine dizeler değişmiştir. Artık ilk yağmurda kanlı elbiseyi temsil eden elbiselerle çocuklar gezdirilmeye başlanmıştır. "Haydar helvası" yapılıp dağıtılmıştır. Akşam olunca da köydeki herkes yaptığı en güzel yemeği köyde paylaşmaktadır. Buna da "Haydar sofrası" denmektedir.

Yazar köyde bulunan Muzaffer Usta'dan Haydar konusunda bilgi alır. Kozan hazinesinden bahseden Muzaffer Usta, Haydar konusunda asıl bilginin Bilge'de olduğundan bahsetmektedir. Bilge bu kısımda merak uyandırmaktadır. Bilge'ye göre Toroslarda bulunan hazinenin yeri konusunda bilgi Gılgamış'ın tabletleri bilmecesinde saklıdır. Ayrıca köyde dolaşan rivayete göre Nuh'un hazinesi de Toroslardadır. Bu yüzden define aramaya gelenler olmuş ve ölmüşlerdir. Köydeki inanışa göre katran ağacı kesen kişiler ölmüştür.

2. Şerif Amca'nın Notları

Romanın ikinci bölümünde Şerif Amca'nın notlarından bahsedilmektedir. Şerif Amca köy enstitüsünde okumuştur. Okul bittikten sonra çalışmaya başladığı için uzun süre köye gelememiştir. Annesinin kötü olduğuna dair haber alınca gelmiştir. Köyde notlar tutmaya başlamıştır. Bu notlarda köylü ile şehirli arasındaki farklar, köylü ve şehirlinin imkanları gibi konular bulunmaktadır. Buna göre yöre insanı şehirden kopuk bir halde kendi hallerinde yaşamaktadır. Şerif Amca Katran Efsanesi konusunda da notlar almıştır. Efsaneyi araştırma amaçlı soruşturma yaptığı sırada köyün hafızası olan Aşık Hürü'ye ulaşmış, Aşık Hürü'den efsaneyi dinlemeye başlamıştır.

7. bölümden itibaren tek sayılı bölümler Şerif Amca'nın anlatımını içermekteyken çift sayılı bölümlerde Çe'nin yaptığı araştırma anlatılmaktadır (Sezer, 2018). Şerif Amca tutmuş olduğu notlarla Katran efsanesini aktarır

okuyucuya. Ulu Katran ağacının kesilmesi ile başlar Katran efsanesinin anlatımı. Ulu Katran'ın kesilmesi felaketin habercisi olarak yorumlanır köylüler tarafından. Haydar'ın kayıp olması köylüler tarafından hüznle karşılanır. Haydar'ın arkadaşı Musa köye Haydar'ın atı Asu ile dönmüştür. Haydar ile Asu'nun asla ayrılmadığından bahsedilir. Bu sebepten Haydar'ın ölmüş olduğu düşünülür. Yakılan ağıtlara rağmen aslında köylüler bir yanlarıyla da Haydar'ın ölümüne inanmak istememektedir. Şerif Amca tarafından aktarılan bölümlerde şiirler ve hikayeler yer almaktadır.

Şerif Amca'nın notlarından birinde Fadimat karakteri karşılamaştır okuyucuyu. Onun nasıl biri olduğu hakkında bir anlatı bulunmaktadır. Köyde yaşayan kadınların yaşantıları konusunda bilgi verilmektedir. Yer yer Haydar'ın hayatı konusunda bilgiler yer almaktadır. Haydar'ın doğumu ve büyüdüğü zaman ve bölgede gerçekleştirilen yöresel ritüellere yer verilmiştir. Bunlardan biri cuma akşamları ile alakalıdır. Tahtacılar da cuma akşamı kimseye ateş vermemekte ayrıca küllere de dokunmamaktadır.

Şerif Amca'nın notları içinde Haydar'ın kayboluşuna dair bilgiler de yer almaktadır. Haydar'ın ve köyden arkadaşları Gülsüm ile Musa'nın hikayesine de değinilmiştir. Haydar'ın Zeynep ile tanışması anlatılan önemli olaylardan biridir. Haydar ortadan kaybolduktan sonra atı Asu da kaybolur. Asu'nun da gitmiş olması üzerine "Haydar ölmez" düşüncesi köylüler arasında yayıldıkça yayılır. Yaşanan olaylar üzerine köylüler Muharrem ayının son gününde Haydar'ı beklemektedir. Haydar eğer ölmediyse ermiş, öldüyse de mehdi olarak gelecektir (Sezer, 2018). Muharrem ayının son gününde Katran ağacının etrafında üç defa dönerler.

3. Romanda Bulunan Gelenek ve İnançların İncelenmesi

Romanda yer alan katran ağacı efsanesine göre katran bölgede bulunan Tahtacılar için kutsal ağaçtır. Rivayete göre peygamberin aradığı giz, kralın peşine düştüğü sır onun özünde saklıdır. Her obanın ağacı bulunmakta, bu obanın ağacı ise iki katran olduğu anlatılmaktadır. Çe'nin katran ağacı konusunda yaptığı araştırmaya göre katran ağacının bilimsel adı Cedrus Libani (Lübnan Sediri) olarak aktarılmıştır. Katranın anavatanının Toroslar olduğu Çe tarafından vurgulanmıştır.

Gılgamış Destanı'na göre sedir ağacı -katran- tanrıların oturduğu dağın önünde yükselmektedir. Gılgamış, arkadaşı Enkidu ile canavar Humbaba ile sedir ormanında savaşıyor. Canavarı öldürdükten sonra yaşadıkları bölgeyi daha yaşanılır bir hale getirmek için sedir ağaçların çoğunu keserler. Gılgamış ve Enkidu'nun yaptıklarından sonra Enlil -yerin, yelin ve evrensel havanın tanrısı- onlara "*Bunu neden yaptınız? Bundan böyle ateş, yüzünüzü kaplasın; yediğiniz ekmeği yesin; içtiğiniz yerden içsin.*" Demiştir (Gılgamış Destanı, 1973). Destanda Enkidu'nun başına gelenler şöyle anlatılmıştır:

"Enkidu hasta ve yapayalnız uyudu ve sıkıntıyla içini arkadaşına döktü: 'Sediri kesen bendim. Ormanı kesip biçen bendim. Humbaba'yı da tepeleyen bendim. Şimdi gel de gör halimi. Dün gece gördüğüm düşü dinle, arkadaşım. Gökler gürlüdü, yer de gümbürdeyerek karşılık verdi. Onların arasında ben,

kendimi heybetli bir varlığın, karanlık yüzlü insan-kuş'un önünde buldum; bana yöneldi açıkça. Kan emici yüzlü, aslan ayaklıydı; elleri de kartal pençesiydi. Üzerime atlayıp pençelerini saçlarıma daldırdı. Beni sımsıkı tuttu, hem öyle sımsıkı tuttu ki, soluyamaz hale geldim. Sonunda biçimimi değiştirdi; kollarım, tüylü kanatlar haline geldi. Gözlerini bana dikti ve beni Karanlık Ecesi İrkalla'nırr sarayına, dönüşü olmayan iniş yoluna götürdü." (Gılgamış Destanı, 1973)

Romanda da sıkça vurgulanan noktalardan biri de Tahtacı köyünde ormandan katran ağacı kesmenin sonuçlarının olumsuz olduğuna yönelik inançlardır. Haydar'ın da katran ağaçlarını kestiği için öldüğü düşüncesi halk arasında hakimdir. Farklı bölümlerde katran kesenin öldüğüne dair düşünceler aktarılmıştır. Sümerlere ait olan Gılgamış Destanı milattan önce 3000 yıllarına dayanmaktadır. Sedir ormanının kutsallığı noktasında romanda aktarılan bilgiler dahilinde Toroslarda bulunan Ayvagediği köyünde benzer inanışlar olduğu göze çarpmaktadır.

Ayvagediği'nde Tahtacılara ait bir başka gelenek de yağmur yağdırmak amacıyla çocukların söyledikleri dizelerdir. "*Bodi bodi, anan baban neden öldü?/ Bir kaşıcık sudan öldü.*" dizelerini okuyan çocuklar kapı kapı dolaşarak helva veya kısır yapmak için malzeme toplamaktadır (Yiğenoğlu, 2005). Daha sonra, yukarıda da bahsedildiği gibi, Haydar'ın ölümü üzerine gelenekte değişiklik yapılmıştır.

Haydar'ın kaybı üzerine yapılan cenaze töreninde Haydar'ın bedeni orada olmadığı için kuşağı defnedilmiştir. Köyde bulunan Dede bunun nedenini köylülere açıklamaktadır. Önce kırkların hikayesini anlatır. Haydar'ın cenazesi olarak gömülen kuşağın aslında Hz. Muhammed'in Miraç'a çıktığı geceden obaya mirastır. Gömme işi bittikten sonra Dede'nin buyruğuyla, yas için ak Cebrail kesilmiştir. Cebrail Tahtacılarda horoza verilen isimdir. İnanışa göre horoz sabah olduğu haberini Cebrail adlı melekten öğrenmektedir (Çıblak, 2002).

Bir başka inanç ise cuma akşamı Tahtacıların birbirlerine ateş -hatta kül- verilmemesine yönelik inançtır. Burada karşımıza ateş kültü çıkmaktadır. Türk kültüründe ateş önemli bir yere sahiptir. Sibirya Türkleri için ateş sadece günlük ihtiyaç değildir. Aynı zaman bireyi veya aileyi arındırma ve kötülüklerden korumaktadır (Dilek, 2007). Dilek'in aktardığına göre Altay Türkleri de akşam vakti ateş istendiği zaman vermemektedir. Çünkü karanlık çöktükten sonra ateş verildiği takdirde evin huzuru ve mutluluğu da verilecektir (Dilek, 2007).

Hacı Çömez turna donunda görmüştür Haydar'ı, Çil Ali'de bunu destekler anlatım yapmaktadır. Çil Ali'nin anlattığına göre yakınına turna konmuştu. Onun daha güvenli bir bölgeye gitmesi için, avcılar tarafından yakalanmaması için kovmak istemiş taş almak için yere bakmış ve tekrar turnaya baktığında turna, insan donuna – Haydar- girmiştir. Devamındaysa Haydar'ın bu sefer de kurt donuna girdiği anlatılmaktadır.

Orucun son gününde kadın, erkek demeden herkes çalışmaktadır. Genç kızlar on iki çeşit malzeme topladı, zezem niyetine su getirdiler. Kazılan üç büyük ocakta aşure pişirilecekti. Romanda aktarılanlara göre yol

böyle buyurmaktaydı. *Buyruk* gereğince kazanların altı sahurda yakılmakta ve sabaha kadar aşure pişirilmektedir. Oruçlar son günde taze pişmiş aşureyle açılmaktadır. Sahurda ateş yakma işini Dede üstlenmektedir. Ancak köyde Dede olmadığı için köyün yaşlılarından Saltuk Emmi gerçekleştirmiştir bu görevi. Tüm oba kazanlar etrafında toplanır ve herkes Dede'nin niyazı beklerdi. Dede, "Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali" dedikten sonra herkes önce sağ elinin başparmağını dudağına götürür, sonra birbirlerini önce sağ, sonra sol, sonra tekrar sağ yanağından öper. Niyazın bitiminde de herkes evine gider (Yiğenoğlu, 2005).

Romanda anlatılana göre Fadımata'nın kazanların başından ayrılmamıştır çünkü uğundurma orucu tutmaktadır. Uğundurma orucu; Kербela'da Hz. Hüseyin'in susuz bırakılmasına yöneliktir. Muharrem ayının yedinci gününden itibaren orucun dozu daha da artmaktadır. Kербela'da susuzluğun tam olarak başladığı yedinci günde oruç yedi üzüm tanesiyle açılır. Gece yemek yemeden ertesi akşam oruç açma zamanına kadar oruç devam ettirilir (Dedekargınoğlu, 2014). Çıblak da uğundurmayı Muharrem'in son gününde tutulan 24 saatlik oruç olarak aktarmıştır.

Buna göre "Herhangi bir dileği olanlar orucun son gününde oruçlarını açmazlar; o gün akşam saz çalıp nefes söylerler, semah oynarlar ya da kendi aralarında eğlence düzenleyerek sabaha kadar uyumadan beklerler. Oruçlarını da o gün için kurban edilen horozun ciğeriyle ardından da yine o gün sabaha karşı pişirilmiş olan çorbayla (aşure) açarlar." (Çıblak, 2003).

Sahurun sonlarına doğru Fadımata kurbancı hizmetlisi İbrahim'i uyandırmıştır. Çünkü *Buyruk* gereğince aşır çorbası pişirilecekti ve bunun için Ak Cebrail kesilmesi gerekti (Yiğenoğlu, 2005). Aşır çorbası, Muharrem'in son gününde hububat ve baklagillerle, Aşır Koca aşkına pişirilen tatlı bir yiyecektir (Çıblak, 2003).

4. Kitabın Birinci ve İkinci Basımın Arasındaki Farklar

Birinci baskısı Temmuz 2005'te Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan *Haydar'ı Öldürmek*, 2010 yılında Cumhuriyet Kitapları'ndan ikinci baskısını yapmıştır. Kapak tasarımında yapılan farklılık öncelikle göze çarpmaktadır. Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan basımda kapakta birçok ağaç görseli ve daha koyu tonlar yer almaktayken ikinci basımda kapakta tek bir ağaç görseli ve daha açık tonlar bulunmaktadır. Romanın sayfalarına göz atarken dikkat çeken bir diğer fark ikinci basımda punto ve yazı modelinde yapılan değişikliktir. İkinci basımda, romanda yer alan şiirlerde ve kimi bölümlerde italik yazı stili kullanılmıştır. Önceki basımdan farklı olarak bazı paragrafların başlangıç ve bitiş cümlelerinde değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklik herhangi bir kelime değişimi şeklinde değildir. Paragrafların bitiş ve başlangıç cümlelerinin yer değiştirmesi şeklindedir. Kitabın arka kapağında yer alan tanıtım yazısında bir değişiklik yapılmamış ama ikinci basımın arka kapağına yazarın fotoğrafı eklenmiştir. Birinci basımda son bölümde yer alan "sözlükçe" bölümü ikinci basımda "mini sözlük" olarak değiştirilmiştir. Bir başka farklılık da sayfa sayılarıdır. Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan kitap 399 sayfayken ikinci basım 446 sayfadır.

Sonuç

Tahtacılar konusunda yapılmış olan çalışmalar genellikle akademik çalışmalar olduğu göze çarpmaktadır. Çetin Yiğenoğlu yapmış olduğu bu çalışmayla Tahtacılar konusunda araştırma yapmak isteyen kişiler için farklı bir seçenek sunmuştur. Ayvagediği'nde bulunan Tahtacıların gelenek, inanış ve efsanelerini polisiye bir olay örgüsü ile birleştirilmiştir. Yazar, gerek devletle alakalı gerek de Dedelikte ortaya çıkan aksaklıklarla ilgili gördüklerini yazmaktan kaçınmamıştır. Köylülerle konuşmalarda kullanılmış olan yöresel sözcüklerin karşılıklarını kitabın son bölümünde yer alan sözlükte okuyucuya aktarılmıştır. 2018 yılında yayınlanmış olan bir teze de konu olan roman, Tahtacı gelenek, görenek ve inançlarının aktarılmasında önemli bir kaynaktır.

Kaynaklar / References

- Çıblak, N. (2004). Mersin'de İnanç Merkezlerine Bağlı Kurban Törenleri, *Uluslararası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri (23-27 Eylül 2002)*.
- Çıblak, N. (2003). Mersin Tahtacı Kültüründeki Terimler Üzerine Bir Deneme, *Folklor/ Edebiyat*. C.IX, S. XXXIII, ss. 217-238.
- Dedekargınoğlu, H. (2014). Muharrem ve Aşure, *Hünkâr Alevîlik Bektaşîlik Akademik Araştırmalar Dergisi 1*, ss. 31-48.
- Dilek, İ. (2007). Sibiryâ Türklerinde Ateşle İlgili İnançlar, Törenler ve Bazı Efsaneler, *Bilig/ Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi 43*, 33-54.
- Gılgamış Destanı*. (1973). Çev. Sevin Kutlu, Teoman Duralı. 1. Basım, Hürriyet Yayınları.
- Sezer, S. (2018). *Çetin Yiğenoğlu'nun Haydar'ı Öldürmek Romanında Halkbilimsel Öğeler*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yiğenoğlu, Ç. (2005). *Haydar'ı Öldürmek*. Birinci Baskı, Yapı Kredi Yayınları.
- Yiğenoğlu, Ç. (2010). *Haydar'ı Öldürmek*. İkinci Baskı, Cumhuriyet Kitapları.